

Familjehemmens biologiska barn

- **Berättelser om att växa upp med fostersyskon**

Författare

Sandra Krusell

Handledare

Ann-Margreth Olsson

Examinator

Elisabeth Martinell- Barfoed

Abstract

Children, who grow up in families, where their parents have decided to take care of a foster child on a commission of the social welfare services, are not often given the possibility to tell about their experience of having foster siblings, in research and other studies. The aim of this study was to give biological children, in these families, a chance to tell their narratives of growing up with foster siblings, creating opportunities for families, who might have plans to take care of foster children in the future. They can get a picture of how it could be for the family's own children. The biological children got the opportunity to tell their narrative stories including the relationships in their families and how they were looking forward into their own future and family life. The used theory takes part in systemic thinking, looking at the family as an organization and how identities are created in relationships and in communication. The method was interviews with six "children" and analyze of the text material. The result is presented in short summaries and quotation. The result shows that the children have been influenced in different ways by living with foster siblings and they have a large empathize for their parents and the situation. It also shows that the relations between the biological children and the foster children can be lasting for their future and the biological children can see the foster child as a "real" sibling. Communication and the feeling of participation were important for the children. All stories are individual but some conclusions appear. One is that the children is involved in everything that happens around them and they have own strategies to handle it.

Keywords: family care, foster children, foster family, family home, siblings, biological children

Förord

Jag vill tacka alla mina respondenter som har medverkat till att denna c-uppsats har blivit möjlig att genomföra. Att få träffa er och få lyssna till era berättelser har varit spännande. Tillsammans har vi skapat den här uppsatsen och jag hoppas att den förmedlar era berättelser vidare på bästa möjliga sätt.

Jag vill även tacka min handledare Ann-Margreth Olsson som varit till stor hjälp med sina kommentarer och sitt sätt att förmedla all den kunskap hon besitter. Tack!

Tack även till min vän Carola Forss som tog sin tid att läsa mitt utkast och kommentera. Du var till stor hjälp!

Familjen hemma måste också få en stor eloge för att ni har stått ut med en närvarande, men i sinnet frånvarande, mamma i några intensiva veckor. Tillsammans med er är jag hel.

Sandra Krusell

Augusti 2010

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Syfte.....	7
Frågeställning	7
Definitioner	7
Familj	8
Familjehem/Fosterfamilj	8
Styvfamilj	8
Bakgrund	8
Familjehem	9
De biologiska barnen i familjehemsutredningar	9
Utredningsmetoder i Sverige	10
Barnets ursprungsfamilj	10
Tidigare forskning.....	10
Familjen	11
Familjen som blir familjehem	12
Barnen i familjehemmen	12
Barnens upplevelser av fostersyskonets föräldrar	13
Relationer inom familjen	13
Utredning av lämpliga familjehem	14
Teoretiska perspektiv	14
Systemteoretiskt tänkande	14
Familjen som en organisation	15
Kommunikation i relation till identitetskapande	16
Metod	16
Urval	17
Etiska hänsynstaganden	18
Tillvägagångssätt	19
Litteratursökning	20
Intervjuprocessen.....	20
Avgränsningar.....	21
Resultat & Analys	21
Presentation av respondenter	21

Familjen som blev familjehem	23
Delaktighet	24
Familjen som vanlig eller ovanlig	25
Den "öppna" familjen.....	26
Berättelser om relationer	28
Det empatiska förhållningssättet	31
Berättelser om Socialtjänstens förekomst i familjerna	32
Fosterbarnets ursprungsfamilj	35
Tankar kring det egna familjelivet.....	36
Familjens påverkan av att leva som familjehem	37
Avslutande diskussion	39
Delaktighet	39
Relationer	39
Vanlig eller ovanlig familj	42
Socialtjänstens roll	42
Referenslitteratur	44
Bilaga 1	47
Bilaga 2	48
Bilaga 3	50

Inledning

Aristoteles sa att ”helheten är större än summan av delarna” och med de orden vill jag inleda denna uppsats. Jag har valt att skriva om barnen i familjen som blir familjehem. Man kan se familjen som ett system där det finns en naturlig balans och genom att familjen blir familjehem utmanas denna balans av att det kommer en ny individ (Batson, 1998). Vad som händer då ska dessa barn få berätta.

Barn som växer upp med föräldrar som beslutat sig för att bli familjehem har sällan blivit tillfrågade i forskningssammanhang om hur det är att växa upp med fostersyskon (Nordenfors, 2006). Tommy Lundström och Margaretha Bäck-Wiklund (2001) anser att det finns ett behov av att skildra barnens familjesituation och miljö med deras egna beskrivningar, och att barnen själva får komma till tals. Även Gunvor Andersson (2001) uppmanar de vuxna till att ha en tillit till de placerade barnen i familjehem, som hon beskriver, själva upplever sig som aktiva subjekt med en egen förmåga att ta för sig av de möjligheter som erbjuds runt dem i vardagslivet, och att det därför är angeläget att ta reda på hur vardagslivet ser ut genom deras synvinkel.

Dagens familjer måste vara otroligt flexibla, då uppgifterna ständigt förändras. Barnen som växer upp behöver nya förhållningssätt och kompetens krävs av föräldrarna och det är ingen överdrift att säga att familjens viktigaste uppgift är att handskas med förändring (Piltz & Gustavsdöttir, 1993).

Denna uppsats handlar om biologiska barn, som får fostersyskon. Det är deras berättelser som står i fokus. Enligt Ingrid Höjer och Monika Nordenfors (2006) kan de biologiska barnen i familjehemmet se fostersyskonets behov ur ett annat perspektiv än de vuxna och kan utifrån det hjälpa och stödja syskonet på ett sätt som de vuxna inte har möjlighet till. Syskonen kan ha en unik och viktig kunskap om fosterbarnet och detta gör att de besitter en speciell kompetens. Mot denna särskilda kompetens har föga uppmärksamhet riktats. Höjer och Nordenfors (2006) studie visar att barnen själva berättar att de upplevde att få vuxna var intresserade av deras kunskap. Genom denna studie kommer några av dessa barns berättelser lyftas fram. Detta kan vara av vikt både för de som arbetar inom socialtjänsten, och för de föräldrar som funderar på eller redan har beslutat sig för att bli familjehem.

Upplevelser av delaktighet från de biologiska barnens sida har visat sig ha stor betydelse för att placeringen i familjehemmet ska bli lyckad. Andersson (1996) skriver att det är viktigt med delaktighet från de biologiska barnen redan vid inskolningen av det placerade barnet för att förhindra uppbrott. Det är viktigt för hela processen att både de biologiska föräldrarna och familjehemmet kan samarbeta med stöd av socialtjänsten. Kristjánsson (2001) betonar vikten av hemmet och relationerna till sina närmsta familjemedlemmar, under unga år. Framtiden vilar i hög grad på dessa relationer och kvaliteten har en avgörande faktor.

Höjer och Nordenfors (2006) fann i rapporten "Att dela sina föräldrar med foster syskon" att de biologiska barnen som ser sig själva som aktiva i uppdraget som familjehem, och engagerade i sina fostersyskon, har upplevt bättre syskonrelationer. Detta förklaras med att deras åsikt efterfrågats av föräldrar och socialtjänst, och genom efterfrågan har deras känsla av delaktighet påverkat relationerna positivt.

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur de biologiska barnen i familjehem berättar om sina erfarenheter och hur det har påverkat dem och familjen som system, att leva som familjehem. Deras berättelser visar hur relationerna sett ut för just dem.

Frågeställning

De specifika frågorna som ställts i denna uppsats är:

- Vad berättar barnen om skapandet av relationer inom familjen de växt upp i?
- Hur har barnen upplevt sin delaktighet i det som hänt runt dem?

Definitioner

Vissa begrepp som förekommer i den här studien ligger nära varandra i betydelsen och kräver en viss form av förtydligande i hur de används:

Familj

Eftersom familjelivet och föräldraskapet i dagens Sverige ständigt är under förändring kan det vara svårt att ha en entydig innebörd i begreppet familj och det ska inte tolkas för snävt (Bäck-Wiklund & Bergsten, 1997). I varken forskning eller i det vardagliga språkbruket råder någon entydighet kring begreppet (Moqvist, 1997). Här väljs att använda begreppet familj om de som bor tillsammans och delar det vardagliga livet ihop, under ”familjära” omständigheter.

Familjehem/Fosterfamilj

Ett familjehem är en familj som tar emot barn i sitt hem för vård och omsorg, enligt Socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Uppdraget är att komplettera barnets föräldrar, inte ersätta dem, och grunden är alltid att barnen ska återförenas med sina biologiska föräldrar så snart detta är möjligt (Nordenfors, 2006). Fosterföräldraskapet är mer en fråga om ett socialt föräldraskap och det finns oftast inga biologiska band som binder relationerna i familjen (Nordenfors, 2006). I och med att det tidigare begreppet fosterfamilj fortfarande lever kvar i språkbruk, trots den nya benämningen familjehem, används de synonymt i uppsatsen.

Styvfamilj

Med styvfamilj menas i den här uppsatsen att två föräldrar bildat ny familj och om de haft barn sedan innan, blir deras egna biologiska barn styvsyskon och får en styvförälder. Viktigt att poängtera är att i styvfamiljen finns biologiska band mellan barnen och någon förälder.

Bakgrund

Här följer en beskrivning av de problem och vardagliga situationer en familj som tagit emot ett barn för omhändertagande kan behöva reflektera över och förhålla sig till inom uppdraget som familjehem.

Familjehem

Att bli familjehem innebär att man som förälder delar på ansvaret för barnet tillsammans med de biologiska föräldrarna och man har som familjehem oftast ingen juridisk bestämmanderätt (Höjer, 2001). Om en familj, med traditionella värderingar och livsstil, blir familjehem kan de samtidigt utmanas av sitt offentliga uppdrag som familjehem, och måste då anta en mer modern familjeform (Nordenfors, 2006).

Höjer (2001) beskriver familjehemmet som en familj som tidigare kunnat stänga sig för omvärlden, om så önskats, men inte längre kan göra det eftersom gränserna nu måste vara öppna för besökande föräldrar och tjänstemän, oavsett vilka behoven är hos övriga familjemedlemmar. Livet kan därmed bli mera känslomässigt intensivt och ge nya upplevelser för de biologiska barnen, som måste bearbetas. Familjen måste gemensamt ta ansvar för det placerade barnet och detta kan leda till samtal inom familjen och reflektion över sig själva och hos föräldrarna, över sitt föräldraskap (Höjer, 2001). Även Nordenfors (2006) beskriver den samtida familjen som involverar alla medlemmar som en "förhandlingsfamilj". Fosterbarnen kan ha särskilda eller speciella behov och behöva tydliga regler, enligt fosterföräldrarna. Detta kan leda till att de biologiska barnen måste lära sig att finna egna strategier, i såväl ord som handling, för att bli delaktiga. Deras syn på sig själva vidgas genom att de som barn får kunskaper om okända världar (Nordenfors, 2006).

De biologiska barnen i familjehemsutredningar

Hur socialtjänsten utreder lämpliga familjehem regleras genom socialtjänstlagens kapitel 6 § 6. I Norström och Thunved (2007) framgår att utredningen ska vara noga och tillförlitligt genomförd men det finns inga uttryckliga bestämmelser om vad utredningen ska innehålla. Enligt § 7 kapitel 6 i Socialtjänstlagen framgår vad som är socialnämndens ansvar att bistå barnet med, som placerats i familjehem, och det är något som kan leda innehållet i en familjehemsutredning enligt Norström och Thunved (2007). Men ingenstans finns något skrivet om hur socialtjänsten ska bemöta de biologiska barnen i familjen.

Utredningsmetoder i Sverige

I Sverige finns det två metoder som är förekommande i utredningsarbetet av familjehem. Dessa är Kälvestensmetoden och PRIDE, som betyder Parents Resources for Information Development and Education (Enell, Hultman & Jegeby, 2009). Kälvestensmetoden bygger på djupintervju av de tilltänkta familjehemsföräldrarna och den består av två delar. En om individens historia och en del om den nuvarande situationen. Intervjun genomförs med föräldrarna var för sig och frågorna är halvstrukturerade. Efteråt tolkas svaren av en utomstående psykolog som utbildats i metodiken (Enell, Hultman & Jegeby, 2009).

PRIDE- programmet har utvecklats i USA och har implementerats i Sverige genom ett pilotprojekt som Allmänna Barnhuset drev 1993. PRIDE är ett utbildningsprogram där man i samband med utbildningen utreder tilltänka familjehemsföräldrar. Man träffas då tillsammans i grupp med en ledare och en erfaren familjehemsförälder. Rollspel är en viktig del och parallellt med träffarna görs hembesök. När utbildningen är slut avgörs tillsammans om familjens kompetens och intresse stämmer överens med de mål som gör dem redo att ta emot ett barn i familjen, men det är alltid socialtjänsten som ger det slutgiltiga omdömet (Enell, Hultman & Jegeby, 2009).

Barnets ursprungsfamilj

Det är viktigt att beakta att en ursprungsfamilj inte kan ersättas eftersom det hos barnet finns en lojalitet gentemot sina föräldrar, och på ett eller annat sätt kommer de biologiska föräldrarna alltid finnas med hos barnen, synliga eller osynliga (Piltz & Gustavsdöttir, 1993). En viktig del i det sammanhanget är att fosterföräldrarna och de biologiska föräldrarna kan samarbeta och visa respekt för varandra. Det kan leda till att även barnet kan känna respekt för sig själv och sitt ursprung (Piltz & Gustavsdöttir, 1993).

Tidigare forskning

I min litteratursökning fann jag några svenska forskare som var framträdande inom området familjehem och barn i social barnavård. Bland annat har Gunvor Andersson gjort flera studier (1995, 2001) som innefattar fosterbarn och deras familjer. Även Ingrid Höjer (2001, 2007) har

gjort flera studier om just familjehem. Eftersom Gunvor Andersson fokuserat mest på de placerade barnen kommer inte hennes forskning ha en framträdande plats i den här uppsatsen men som forskare är hon angelägen att nämna. De biologiska barnens upplevelser har forskats om av bland annat Monika Nordenfors (2006) och Ingrid Höjer (2006).

Här presenteras en del av den tidigare forskningen som kan vara intressant just i det här sammanhanget.

Familjen

Baldur Kristijánsson (2001) har skrivit en avhandling som heter *Barndomen och den sociala moderniseringen*. Den handlar om samtidens barndomsvillkor, främst i Norden. Där påpekas det materiella överflödet som en följd av det moderniserade familjelivet här i Norden. Tidigare var relationerna inom familjen kopplade till överlevnad medan det idag, enligt Kristijánsson, knappast är någon barnfamilj som behöver oroa sig för att ha någonstans att bo. Även Zygmunt Bauman (1999) skriver om det nya konsumtionssamhället där han menar att vi skapar oss själva utifrån oss själva (bland annat genom konsumtion) och att de sociala relationerna inte längre är lika betydelsefulla i våra liv. Kristijánsson (2001) fortsätter med att, genom att familjemedlemmarna inte längre tvingas stå varandra lika nära utan har blivit mer autonoma individer, spenderar vi trots allt fortfarande mycket av vår lediga tid tillsammans med vår familj. Detta av anledningar som att vi gillar varandra och mår bra av att vara tillsammans. Att vi väljer att vara med varandra på emotionella grunder är ett gott tecken på att familjen fyller en viktig funktion för många.

Även Moqvist (1997) beskriver familjens levnadssätt baserat på en emotionell grund till skillnad från tidigare när de ekonomiska villkoren hade en större betydelse. Moqvist avhandling *Den kompletterade familjen* handlar om familjeliv och fostran i en svensk stad.

Hemmet som arena visades sig ha en viktig funktion i resultatet i Björnberg och Bäck-Wiklunds (1990) studie om hur man i familjen organiserar sin vardag. De menar att barnen mellan 10-16 år oftast har tillgång till ett eget rum där de lyssnar på musik och umgås med kompisar. De fann också att barn i företagare- och arbetarklassfamiljer lämnades mindre ensamma än barn med tjänstemannaföräldrar.

Familjen som blir familjehem

Varför man väljer att bli familjehem finns det många olika svar på men vissa gemensamma motiv kan urskiljas i tidigare forskning. Ingrid Höjer som skrivit bland annat avhandlingen *Fosterfamiljens inre liv*, har funnit att ett gemensamt motiv för att bli familjehem är att man har traditionella värderingar och organiserar sitt liv på liknande sätt. Livsstilen utmärker sig genom att man värdesätter familj, barn och omsorg högt. Enligt Höjer (2001) har klass och utbildning däremot ingen stor genomslagskraft i varför man blir familjehem. Enligt Vinterhed (1985) var fosterfamiljen för några decennier sedan en öppen familj boende på landet med en traditionell livsstruktur som skiljde sig från kärnfamiljens. Man var en öppen familj genom samvaro och aktivitet med andra människor, utan individualistiska ambitioner och hade därför lättare att ta emot en ny familjemedlem. Vidare menar hon att dagens (anm.1985) fosterfamiljer är mera som en sluten familj i ett öppet samhälle och därför kan det vara svårare att få in ett fosterbarn i familjesystemet. Höjer (2001) finner i sin studie att den öppna familjen visst existerar i den meningen att man är solidarisk och vill dela med sig av det goda genom att ta in en ny familjemedlem. Fortfarande bor de flesta familjer som är familjehem på landet och det finns där en skillnad i arbetstid hos kvinnorna. Detta är en bild som visar sig stämma med respondenternas berättelser i denna uppsats.

Barnen i familjehemmen

Monika Nordenfors (2006) har skrivit avhandlingen *Ett reflexivt syskonskap* som handlar om hur fosterföräldrarnas egna barn upplever att växa upp med fostersyskon. Där skriver hon att forskning om barn tidigare har haft en syn på barn som passiva mottagare av föräldrarnas aktiva fostran. Familjebilden har också präglats av den synen och det finns flera redogörelser där barnen betraktas som objekt för föräldrarnas önskingar och fostran, men där de helt och hållet utesluts från delaktighet och familjedeltagande. Den modernare forskningen bidrar med en ny syn på familjen där barnet ses som ett subjekt som är med och konstruerar familjelivet (Nordenfors, 2006).

Nordenfors (2006) menar att det kompetenta barnet har växt fram och utövar omsorg, tar ansvar och visar sig vara en moralisk aktör, som ingår i ett sammanhang beroende av vuxna.

Andersson (2001) fann att vissa fosterbarn uppfattade sin situation som att de får tillgång till att vara ”vanlig” genom att de bor i familjehem. De har upplevt en annan tillvaro där rutiner och en trygg vardag inte har varit en självklarhet, varpå de uppskattar det som för dem anses vara normalt. Höjer (2001) däremot upptäckte att de biologiska barnens syn på sin familj skilde sig i den meningen att de ansåg att deras familj var ”ovanlig” eftersom de var just familjehem.

Barnens upplevelser av fostersyskonets föräldrar

En aspekt som Höjer och Nordenfors (2006) har uppmärksammat är att genom att de biologiska barnen får fostersyskon, kan de komma i kontakt med dysfunktionella föräldrar vilket tidigare varit okänt för dem, och de måste bearbeta sina egna känslor inför detta. Fortsättningsvis får de en kunskap om vad ett föräldraskap innebär och vilket ansvar man har som förälder och det kan vara svårt att förstå varför inte fosterbarnets föräldrar klarar av detta. Det kan även vara plågsamt att se sina fostersyskon utsättas för besvikelser genom exempelvis uteblivna besök. Detta framgår tydligt i en av intervjuerna i denna studie där en flicka berättar om sina föräldrars frustration och om fosterbarnens besvikelse över att ”mamma och pappa inte dök upp den här gången heller”. Höjer och Nordenfors (2006) menar att detta bör uppmärksammas mer och att det bör skapas ett utrymme för barnen att kunna diskutera följderna och konsekvenserna av ett dysfunktionellt föräldraskap.

Relationer inom familjen

Höjer (2001) har funnit att relationerna mellan familjehemsföräldrar har visat sig stärkas av uppdraget som familjehem. Trots att de upplever en tidsbrist och en känsla av att inte räkna till har det visat sig att familjehemsföräldrarna tar sin tid till att reflektera över det som händer och därmed arbetar tillsammans för att få familjelivet att fungera. Deras reflektion gör att de känner sig som ”mera” föräldrar än de gjorde innan vilket kan säga förstärka deras föräldraskap. Men många familjer betonar vikten av att ett redan stabilt förhållande är en förutsättning för att klara de påfrestningar uppdraget kan innebära (Höjer, 2001).

Höjer och Nordenfors (2006) fann i sin studie att syskonen är delaktiga i formandet av de sociala relationerna som skapas inom familjens ram, och att de deltar aktivt i omsorg av syskon och föräldrar. Många har beskrivit att de känner ett stort ansvar för sina fostersyskon och att de genom att leva med fostersyskon, har tillägnat sig ett empatiskt förhållningssätt mot andra människor.

Utredning av lämpliga familjehem

Institutionen för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) fick 2008 i uppdrag att göra en internationell systematisk kunskapsöversikt över vilka utredningsmetoder och bedömningsinstrument som finns att använda i rekrytering av familjehem. Rapporten som genomfördes publicerades 2009 och heter *Bedömningsmetoder vid rekrytering av familjehem- En systematisk kunskapsöversikt*. Författare är Sofia Enell, Malin Hultman och Ulla Jergeby. Detta var ett led i att försöka implementera nya utredningsmetoder i Sverige då det har kommit kritik mot att Kälvestensmetoden är aningen föråldrad och inriktar sig mycket på bakgrunden hos de tilltänkta familjehemsföräldrarna.

Teoretiska perspektiv

Genom en teoretisk referensram kan det bli enklare att förstå studiens innehåll. Här presenteras vilka teorier jag valt att se materialet genom i den här studien.

Systemteoretiskt tänkande

Lundahl och Öqvist (2001) beskriver att redan för 5000 år sedan började man i Kina se att allting i vår omgivning påverkar och påverkas av varandra. Denna syn symboliserades med två motsatser som tillsammans bildade en helhet, yin och yang. Aristoteles ord ”helheten är större än summan av delarna” är ett exempel på systemiskt tänkande där man ser världen i termer av system eller modeller med gemensamma egenskaper.

Kenneth Boulding (1985) skrev boken *The world as a total system*. Där beskrev han flera olika systemnivåer från vilka vi kan betrakta världen. Intresset för människors kollektiva erfarenheter hamnar inom en kategori som beskriver sociala system. En inriktning inom den kategorin är det holistiska perspektivet på världen, där innebörden är att sinne (mind) och natur inte ska separeras. Situationer kan bäst förstås genom att man studerar dem från alla sidor (Boulding, 1985).

Gregory Bateson (1998) var en framstående forskare som gjorde studier inom zoologi, antropologi och psykiatri med tanken att allt måste ses i sitt sammanhang. Han talar om självreglerande system, med vilket han menar att det naturligt finns en balans som eftersträvas för att bevara någonting, vare sig det gäller civilisations processer, mänsklig organisering eller bedömningen av mänskligt beteende.

Lundahl och Öqvist (2002) menar att systemtänkandet handlar om att förstå världen i termer som helhet, relationer, sammanhang och mönster. Eftersom system måste ses och förstås i förhållande till sin omgivning inryms en dynamisk aspekt som kan speglas i termer som öppenhet och stabilitet, störningar och osäkerhet .

Familjen som en organisation

Piltz och Gustavsdóttir (1993) beskriver familjen som en organisation av roller och relationer där varje medlems olikheter utnyttjas. Genom att rollerna växlar blir systemet flexibelt. Försörjningen och de aktuella uppgifterna i familjen påverkar organiseringen och man kan säga att vardagslivet är navet i familjens grundmönster. Det finns en hierarki i familjen där föräldrarna har en högre position genom bland annat sitt ekonomiska ansvar. Om denna hierarki blir omkastad kan detta leda till problem. Ett barn som tar en förälders position kan riskera att försvåra sin egen utveckling. I varje organisation är samarbete ett nyckelord och samarbetet mångfaldigar de enskilda medlemmarnas kompetens (Piltz & Gustavsdóttir, 1993).

Kommunikation i relation till identitetskapande

En viktig del i våra liv är att vi skapar relationer till andra människor och i samspel med dessa människor utvecklar vi oss själva. För vår mänskliga utveckling är kommunikation nödvändig, och det är genom den vi finner vår identitet i möten med andra människor (Christianson, Engelberg & Holmberg, 1998). Kommunikationen äger ständigt rum vare sig den är medveten eller omedveten, verbal eller icke-verbal, avsiktlig eller oavsiktlig, men den existerar alltid och det finns ett budskap i varje beteende (Christianson, Engelberg & Holmberg, 1998). Det är genom dialogen vi blir bekräftade som människor och den är grundläggande för vår existens. Genom dialogen skapar vi mening och förståelse i det som händer runt oss (Piltz & Gustavsdöttir, 1993).

Två grundläggande behov hos människan är att bli bekräftad och att bli accepterad. Detta sker ofta icke-verbalt eller omedvetet, i samspelet med andra människor, men ur denna bekräftelse skapar vi vår identitet (Christianson, Engelberg & Holmberg, 1998).

Metod

Utifrån studiens syfte och frågeställning har valet blivit en kvalitativ ansats utifrån en narrativ metod. Genom en narrativ metod organiseras den sociala verkligheten genom människors berättelser och genom att analysera dessa berättelser kan nya berättelser skapas om den studerade miljön (Nylén, 2005). Genom att berätta bildar vi en struktur och ett sammanhang och ger en mening till våra upplevelser och erfarenheter. Detta leder till att vi skapar vår omvärld till något hanterbart och överskådligt, vi gör något som är fragmentariskt till en helhet (Johansson, 2005).

Den kvalitativa forskningens förståelseform kan beskrivas som en alternativ syn på social kunskap, verklighet och sanning, inom samhällsvetenskaperna, i jämförelse med den kvantitativa forskningen som är inriktad på att kvantifiera (räkna) och observera data utifrån en objektiv forskarroll (Kvale, 1997). I denna uppsats är kvalitativa intervjuer att föredra

eftersom det som ska studeras är människors syn på sina liv, och genom intervju kan berättelserna klargöra och utveckla deras egna perspektiv på sin livsvärld (Kvale, 1997). I denna uppsats är det respondenternas berättelser som står i centrum och det är deras upplevelser som ska beskrivas. Analysen grundar sig i ett systemteoretisk tänkande.

Urval

Utifrån syfte och frågeställningar var det viktigt att få kontakt med barn som lever i eller växt upp under familjehemsförhållanden. Genom mitt och min familjs uppdrag som familjehem, har jag kommit i kontakt med andra människor i liknande situation, och bland annat genom dem gjordes ett bekvämlighetsurval. Med det menas att i urvalet kontaktas människor som finns tillgängliga i ens närhet och urvalet görs därför inte slumpmässigt. Det är en form av strategiskt urval som Grønmo (2006) beskriver som ett urval med en systematisk bedömning utifrån syftet. Där bedöms vilka enheter som kan vara relevanta och intressanta för uppsatsen.

De personer som jag valde att kontakta var alla positiva till att medverka. Kontakten skedde genom telefonsamtal. Först informerade jag om syftet med studien, hur genomförandet skulle se ut och vad det skulle innebära att medverka. Sedan togs en vidare kontakt vid ett andra tillfälle för att se om de tilltänkta respondenterna var intresserade eller om de kunde hjälpa mig vidare genom ”snöbollsprincipen”, med vilket menas att de tillfrågade rekommenderar andra personer som kan kontaktas (Repstad, 1999). Urvalet blev en kombination av detta, alla tillfrågade ville medverka och en förmedlade även en vidare kontakt. Sammanlagt blev det fem olika intervjuer med sex personer då en intervju med två syskon genomfördes samtidigt. Jag valde respondenter med en åldersmässig spridning, 7-25 år, för att få berättelser ur olika åldersperspektiv. Tre stycken av de intervjuade bodde och levde i familjehemmet just nu, medan tre hade flyttat hemifrån och fått en viss distans till det. Könsmässigt blev det fem flickor och en pojke. Jag hade inte för avsikt att göra någon jämförelse mellan könen men några av mina respondenter påtalade under intervjun att deras syskon av det andra könet förmodligen tyckte eller upplevde situationen annorlunda. Vilket gjorde att det säkert varit intressant att göra en sådan jämförelse i en annan studie.

Etiska hänsynstaganden

Informerat samtycke betyder att man informerar den tilltänkta respondenten om studiens generella syfte och vad en medverkan innebär och att det alltid är frivilligt att delta (Kvale, 1997). Detta var något som jag tog hänsyn till genom att inledningsvis kontakta respondenterna per telefon och berätta om studien och dess syfte. Genom den informationen fick de en möjlighet att överväga om det var något de ville medverka i. Sedan följde vidare kontakt vid flera tillfällen innan tid för intervju bokades. Respondenterna fick själva avgöra vart intervjun skulle äga rum. När vi sedan träffades för intervjun så delade jag ut ett informationsbrev (se bilaga 1) till alla tilltänkta respondenter där det framgick vad studien syftade till och vad det skulle innebära att medverka. Respondenterna och jag fick skriva under detta brev i samband med intervjun. I de fall där barn under 18 var respondenter fick även deras föräldrar skriva en signatur. Brevet var utformat så att även barnen skulle kunna förstå innehållet men jag berättade också innan de skrev på vad som menades med det som stod. Där stod att deras medverkan skulle behandlas konfidentiellt, med vilket menas att deras identitet inte går att identifiera vare sig under genomförandet eller i resultatet, av någon annan än mig och de själva. Deras berättelser kommer endast att användas i denna uppsats. Enligt Kvale (1997) är det ett viktigt inslag i intervjuredovisningen, att skydda respondenternas identitet. Därför valde jag att hitta på nya namn i resultatet och respondenterna tyckte det var bra och några kom med egna namnförslag.

Eftersom valet inkluderade intervjuer med barn talade jag och barnens föräldrar igenom vad det skulle innebära för barnen, vid två tillfällen, och de fick själva fråga sina barn om de var intresserade innan jag pratade med dem. De två yngsta barnen i studien var syskon och tillsammans med föräldrarna kom vi fram till att det kunde vara en fördel att intervjua dem ihop. Chansen för att de skulle berätta om sin familj kändes då större, då det ena barnet är väldigt blygt. I samband med intervjun berättade jag noga för dem vad som skulle hända och efter intervjun frågade jag om de skulle vilja medverka igen om det skulle behövas för studiens innehåll. Det var de positiva till och även föräldrarna uttryckte att det var bara att kontakta dem igen vid behov. Syskonen intervjuades i sitt hem för att de skulle känna sig

trygga och bekväma. Den andra respondenten som var under 18 år intervjuades i ett separat rum på ett bibliotek och detta var hennes eget val.

Ett dilemma i samband med valet att intervjua barn, blev hur svaren skulle hanteras om det skulle komma fram känsliga berättelser under intervjun. Därför diskuterade jag igenom detta med föräldrarna innan och vi bestämde gemensamt att det var något som jag fick göra en bedömning om. Barnen informerades om att det som sades stannade mellan mig och dem, om de ville det, men enligt dem spelade det ingen roll.

Tillvägagångssätt

Ämnesvalet för denna studie blev klar i ett tidigt stadium och det fick bli på temat familjehem. Som socionomstudent, och familjehemsförälder sedan några år tillbaka, finns hos mig ett stort intresse och engagemang för socialt utsatta barn och familjer. Det har legat till grund för valet att skriva en uppsats om barnen i familjehem. Funderingar kring vad som händer med familjen när det kommer ett nytt barn och hur de biologiska barnen ska reagera och formas av detta är ständigt närvarande hos mig. Eftersom det här ämnet står mig nära har jag utvecklat en viss förförståelse och det ser jag som något positivt för uppsatsen och det kan ha hjälpt mig i mötet med barnen. Men jag har samtidigt fått vara uppmärksam på allt jag har gjort under arbetets gång för att inte påverka det i någon särskild riktning. Studiens syfte har hela tiden fått ligga till grund för vad som ska komma med i uppsatsen. Jag har fått begränsa materialet eftersom allt som varit intressant för mig inte varit lika aktuellt i just den här uppsatsen.

Efter litteratursökning och litteraturgenomgång valde jag att fokusera på barnen. Anledningen till att jag ville skriva om just familjehemmen och barnen som lever i dessa familjer var att mycket av litteraturen jag fann handlade om de placerade barnen och deras föräldrar. Det föll sig mer spännande att göra en uppsats om något som var lite mindre utforskat.

Litteratursökning

Litteratursökning startades genom en sökning på databasen Libris som är tillgänglig på Kristianstads högskolebibliotek. På ordet familjehem hittades 14 avhandlingar. Vissa gick att ladda hem genom Internet medan några som verkade intressanta lånades på biblioteket. Vetenskapliga artiklar hittades på databasen Ebsco. Sökord som användes var bland annat: Familjehem, fostersyskon, fosterbarn. Vissa artiklar kopierades. Jag gjorde även en genomgång av böcker på bibliotekets hyllor, och hos vänner som läst liknande utbildningar som socionomprogrammet. På min arbetsplats, en institution för barn och unga, fann jag också en hel del väsentlig litteratur.

Intervjuprocessen

En första idé var att endast intervjua personer över 18 år men under startfasen av urvalet och med råd från handledaren, började även funderingar kring att kontakta fosterföräldrar komma, för att se om det kunde finnas några hemmavarande biologiska barn som skulle kunna delta. Föräldrarna som kontaktades var alla positiva men en mamma undrade om hennes barns medverkan skulle ha någon betydelse för studien, då de endast varit familjehem i 6 månader. För syftet med studien kunde det vara en fördel eftersom det då låg färskt i barnets minne hur relationerna i familjen sett ut innan fosterbarnet kom. Senare uppkom förhinder att intervjua detta barn på grund av sjukdom i familjen.

Jag utformade en intervjumall (bilaga 2) med olika teman som berör barnens syn på familjen innan, under och efter placeringen. Jag utformade två olika mallar (bilaga 3), då den andra var kortare och enklare i utformningen för att passa de yngre barnen. Alla respondenterna kallas ”barn” även fast de nu är i vuxen ålder men de kommer alltid förbli *barn till sina föräldrar* och det är i det sammanhanget ordet barn används i studien.

Intervjuerna spelades in på band, eftersom jag som intervjuaren då fick en chans att ta del av kroppsspråk och gester, istället för att sitta och anteckna. Respondenterna blev noga informerade om bandupptagningen och vad den skulle användas till, och att deras intervju sedan skulle raderas efter att den blivit nedskrivet. Om de inte ville bli inspelade respekterades detta, men alla godtog inspelning. Efter varje intervju, som tog mellan trettio minuter till en timme, transkriberades ord för ord in i datorn och skrevs sedan ut i pappersformat med fingerade namn. Alla respondenter fick ett informationsbrev (se bilaga 1) där det framkom vad deras medverkan innebar, och de fick skriva under en kopia som behölls.

Avgränsningar

Respondenterna i studien är de biologiska barnen i familjehem och en avgränsning fick därmed bli att endast lyssna till deras berättelser och inte till fosterbarnens berättelser. Några föräldrar frågade om även fosterbarnen skulle medverka men där klargjordes syftet med studien och också vilka svårigheter som är förenade med att intervjua fosterbarn, ur en etisk aspekt, då barnens föräldrar måste godkänna deras medverkan. Jag anser också att fosterbarnen är i en mer utsatt situation än de biologiska barnen som bor med sina föräldrar.

Resultat & Analys

Genom att göra en innehållsanalys har några centrala teman trätt fram. Under dessa teman presenteras resultatet i både kortare berättelser och i form av citat.

Presentation av respondenter

Här följer en presentation av respondenterna för att det ska bli lättare att följa dem i fortsatt redovisat material. Fingerade namn kommer att presenteras vid kommande citat.

Alla respondenter har växt upp på landsbygden och de som flyttat hemifrån har gjort det relativt tidigt. Familjerna har sett olika ut med både biologiska syskon, styvsyskon och

fostersyskon. Gemensamt för alla är att de haft två föräldrar boendes i familjen. Fosterbarnen har haft olika åldrar vid placeringstillfället och stannat olika länge men flera av dem har bott i familjehemmet under hela deras uppväxt. Deltidsarbete visade sig vara vanligt i familjerna och det var mammorna som arbetade mindre.

Kajsa och **Kalle** är två syskon på 8 och 10 år som bor ihop med mamma och pappa och ett fostersyskon. Fostersyskonet är en flicka som är 9 år och hon har bott hos familjen i ett år. Familjen bor i utkanten av ett litet samhälle och de har djur och natur runt husknuten.

Lisa är 16 år och bor i en ombildad familj eftersom mamma och pappa är skilda sedan några år tillbaka. Lisa har 5 biologiska syskon, varav 4 flyttat hemifrån, två fostersyskon och tre styvsyskon i den ombildade familjen. Fosterbarnen är en flicka på 5 år och en pojke på 6 år. Pojken kom till Lisas familj när han var bebis och flickan när hon var ca 9 månader och de bor fortfarande i familjen. Lisas föräldrar bodde ihop när fosterbarnen kom och hon beskriver skilsmässan som jobbig. Idag har inte pappan så mycket kontakt med familjen. Familjen bor idag i ett litet samhälle.

Anja är 20 år och flyttade hemifrån för 6 månader sedan. Hon har växt upp med mamma, pappa och en biologisk syster som är två år yngre. Genom åren har de haft flera placerade barn i familjen. Första placeringen kom när Anja var fyra-fem år. Anjas familj har bott på landet med hästar, hundar och katter på gården.

Jennie är 22 år och har även hon flyttat hemifrån. Hon flyttade när hon var 19 år. Innan det bodde hon ihop med mamma, pappa, en syster som var ett år yngre och en bror som var 6 år yngre. Även de hade flera fosterbarn med den första placeringen när Jennie var 16,17 år. Deras familj har en gård med hästar och djur på landet.

Emma som är 25 år växte upp i en ombildad familj tillsammans med sin biologiska pappa och lillebror, och pappans nya fru och hennes två söner. Emma var 4 år när hennes föräldrar skilde sig och när Emma var 12 år valde hon att bo på heltid hos sin pappa och hans nya fru. När Emma var 13 år tog familjen emot de två första fosterbarnen (bröder) och vidare när Emma var 16 år kom det tre nya barn som även de var syskon, varav två var flickor och en pojke. Emma flyttade hemifrån när hon var 19 år. Emmas familj bodde på landet med styvmamman hemma på heltid och pappan var egen företagare.

Familjen som blev familjehem

Här följer en sammanfattning av vad respondenterna berättade om hur de minns hur det var i början då det skulle komma nya barn till familjen:

Berättelserna från de yngre barnen visar på känslor och hur de var nervösa och upprymda inför första mötet.

När Kalle, 10 år och Kajsa, 8 år fick veta att det skulle komma ett nytt barn till familjen tyckte de att det skulle bli roligt. Kajsa berättar om första gången de träffade den nya flickan:

”– Vi tog in min kanin, fast den bet hål i mitt lakan.”

Kajsa fortsätter berätta att de snabbt blev kompisar med tjejen och Kalle fyller i med att det roligaste med att få ett nytt syskon var:

”– Lite fler att leka med.”

Det berättas om processer som pågått under några år och som sedan utvecklades från att först talas om sommarbarn till att slutligen bli familjehem. Någon berättelse visar på att det inte upplevdes som något anmärkningsvärt att bli familjehem, eftersom barnet redan var van vid att ha många barn runt sig i och med mammans yrke som dagmamma.

Anja, 20 år berättar hur det var i hennes familj:

” – Asså, vi blev ju familjehem redan när jag var typ fyra, fem år så jag kommer inte riktigt ihåg hur det var innan. Men jag vet att mamma jobbade som dagmamma så vi hade ju mycket barn och så hemma på dagarna, som vi lekte med när vi var små.”

Emma 25 år, berättar om hur hennes föräldrar resonerade innan:

” – De hade pratat om det i många år tidigare, för de ville skaffa sommarbarn som det hette. Så det var en process som hållit på i tre, fyra år någonting. Jag vet inte riktigt vad det var som gjorde att de släppte det där med sommarbarn. För jag menar, sommarbarn är ju en sak och familjehem är ju något helt annat.”

Delaktighet

I Jennies fall framgår det i berättelsen att hon kände sig delaktig i uppdraget som familjehem både innan och under placeringstiden. Under hela intervjun berättade hon i form av ”vi” som är ett systemiskt sätt att se på familjen. Hon berättade att hon kände sig helt trygg i sin relation till övriga familjemedlemmar.

Jennie 22 år, om sin delaktighet i uppdraget:

” – Absolut, vi hade mycket diskussioner kring det innan, alltså innan mamma och pappa ringde socialen, eller vad man säger, då de sökte familjehem och då var det i vår egen kommun. Så det var ju enkelt alltså, så vi diskuterade mycket så vi var ju delaktiga allihop... förutom min bror kanske för han var ju inte så gammal men jag och min syster var ju väldigt delaktiga.”

Att det fanns önskningsfrågor från barnens sida innan placeringen framkom också. Emma hade en önskan om en tjej, då hon redan hade tre bröder i familjen, men hon berättar att hon inte sa det till sin pappa innan eftersom de då mest talade om vilka praktiska lösningar som måste ordnas innan barnen skulle komma, så som rum och sängplats. Hon uttryckte att hon hade en önskan, men inte förmedlade den, vilket hon kanske borde ha gjort, enligt henne själv.

Emma 25 år, om känslan över att få ett fostersyskon:

” – Vad jag kommer ihåg så tyckte vi bara att det var jättekul. Vi var ju redan fyra syskon och tyckte att det är ju skitkul att få några till. Liksom man fattade ju inte riktigt vad det handlade om.”

Eftersom Emma var ensam tjej med tre bröder fick hon frågan om det fanns någon önskan hos henne om en till tjej i familjen:

” – Jaa, självklart! Det var ju det man ville. Helt absolut. Men så blev det ju inte. Det blev två pojkar.”

Familjen som vanlig eller ovanlig

Att ha skilda föräldrar var något som kom upp vid dessa diskussioner och detta verkade vara ett centralt tema för respondenterna när de ser sin familj i relation till andra familjer. Har man skilda föräldrar så har man genast en mer komplex familjebild.

Emma 25, på frågan om hon såg sin familj som en vanlig familj:

” – Nej. Men det var den inte från början heller, i och med att pappa och mamma var skilda. Jag har alltid tyckt att vi är en jäkligt konstig familj, med invecklade relationer. När man ska förklara i skolan jaha vem är det, det är min pappas frus morfar liksom. Och alla barn... jaha...”

För att förklara för andra att man har fosterbarn i familjen hade barnen hittat egna strategier för att lösa detta. Men enligt en respondent så är det en självklarhet att förklara att hennes familj inte ser ut som andras och hon tycker inte att det ligger något problematiskt i att behöva göra det heller.

På frågan om hur Lisa 16 år, ser på sin familj berättar hon:

”– Asså, när man ska förklara för kompisar hur det ligger till och mamma och pappa är skilda och hit och dit och fosterbarnen hit och dit, det tar ju ganska lång tid att förklara. Men

för mig är det, alltså helt självklart. Alla andra har ju liksom mamma, pappa och en bror men det har ju inte jag. Men det är ändå så självklart för mig.”

Någon talar om att detta var hennes mors jobb men hon reflekterar samtidigt över sig själv om det är okej att kalla det för jobb. Det visar på det komplexa i situationen att ha ett avlönat uppdrag som familjehem under former som är av familjär och social karaktär.

Anja 20 år, berättar om hur hon själv upplevde sin familj:

” – Jag såg nog det som en vanlig familj, alltså. Det var ju mammas jobb. Så, nu vet jag inte om man ska säga att det är jobb men jag såg nog det så. På den tiden alltså, hon jobbade ju med andra människor. Alltså sådär och det accepterade ju vi och vi tyckte att det var helt normalt liksom.”

Men om du såg det som att det var ett jobb från din mammas sida, såg du ändå barnen som familjemedlemmar?

”– Ja, det gjorde man ju. Alltså jag vet när jag presenterade någon när mina kompisar undrade vilka det var och så vet jag att jag presenterade dem som mina halvsyskon. De bara: Är dina föräldrar skilda eller? Nej, men de är familjehemsplacerade här, så förklarade jag på det sättet.”

Den ”öppna” familjen

Att beskriva vad som är mest positivt med sin familj öppnar upp för egen reflektion. Berättelserna visar att det upplevs som positivt att vara många i familjen och man har alltid någon att vara med om man vill.

Kajsa 8 år, om vad som var mest positivt med att bli familjehem:

” – Jo! Att vi blev mer i familjen.”

Beskrivningar om sin familj som öppen och med en god stämning, förekommer i berättelserna.

Lisa 16 år, berättar om vad som är mest positivt med hennes familj:

” – Att vi är så många. Och att alla vågar vara öppna mot varandra. Det är aldrig så stelt. När man kommer in i vissa familjer och man känner bara att Nej! Så är det inte. Det är härligt!”

Någon berättar att det mest positiva med respondentens familj var att föräldrarna inte var skilda, att de fortfarande bodde ihop, till skillnad från många av hennes vänners föräldrar. Denna bild av familjen som ”hel” visar att det finns en rädsla för förändring. Hon fortsätter sedan berätta att det varit positivt att de bott på landet och haft tillgång till djur och natur.

Anja 20 år, om vad som var mest positivt med sin familj:

”– Ja, jag tyckte att det var bra att mina föräldrar bodde ihop. Så det är ju väldigt mycket så att har man 10 kompisar så var 8 föräldrars skilda liksom. Så det tyckte jag ju var skönt. Och jag tyckte det var skönt att vi hade det som vi hade det, vi kunde liksom bo som vi gjorde på landet, och ha hästar. Jag tyckte nog att hela familjesituationen var ganska bra.”

En respondent berättar om sin familj som en ”öppen” familj som alltid varit lite speciell på det sättet genom att alla varit välkomna. Här berättas om öppna gränserna mot omvärlden, och i relation till systemiskt tänkande, har barnet utformat en slags tolerans eller flexibilitet, under sin uppväxt mot att människor kommer in i familjen på ett eller annat sätt, och kan lättare hantera dessa situationer. Familjen kan här ses som en organisation där samarbete är ett nyckelord (Piltz & Gustavsdóttir, 1993).

Jennie 22 år, berättar hur det sett ut i hennes familj innan de blev familjehem:

” – Alltså vi har alltid haft väldigt mycket folk runt omkring oss. Redan när jag föddes så hade vi en tjej som bodde hemma hos oss, som ville bo hos mamma och pappa ungefär liksom. Och sen när jag var 10 kanske så hade vi en 16 årig tjej som tyckte att hon skulle bo hemma hos oss för hennes föräldrar var i Korea, så då frågade hon mamma om, det var en gammal kör flicka till henne, ja mina föräldrar ska flytta till Korea så får jag flytta hem till dig och mamma liksom bara... öhh...jaha liksom, haha, men visst, flytta hem till oss ungefär liksom. Så det har ju alltid varit så öppet, vi har alltid haft så jättemycket folk runt omkring oss och så socialt så att egentligen så är det ingen större skillnad. Men det är mycket djupa diskussioner hemma just kring familjehemmet och det är ju roligt för jag har ju ett stort intresse i det, och det har väl kanske inte mina syskon lika stort intresse av. De tycker nog inte att det är lika roligt som jag.”

Emma 25 år, berättar vad som var mest positivt med sin familj:

”– Men absolut positivt var att vi var så pass många och ändå den här positiva känslan i familjen att vi fixar det här. Liksom att vi har kärlek så det räcker till allt och alla och några till. Det var ju det man förmedlade.”

Berättelser om relationer

Relationerna till de biologiska syskonen har för de flesta varit god, men det berättas även om relationer som har präglats av bråk och avundsjuka. Däremot handlade inte dessa bråk om att de var familjehem och respondenterna tror att det hade sett likadant ut i deras familj även om de inte varit det.

Så här beskriver Anja 20 år, sin relation till sin biologiska syster innan placeringen:

”– Ja, vi bråkade alltid. Alltid. Alltså, det har vi gjort ända sen hon föddes, jag har typ kastat ner henne från vagnen för jag var avundsjuk på henne. Sådär.”

Relationerna till fosterbarnen har sett väldigt olika ut i berättelserna. Några berättar att deras relationer till fosterbarnen varit goda och att de sett på fosterbarnen som sina ”riktiga” syskon.

Anja 20 år, om relationen till det första fosterbarnet som kom:

” – Vi har jättebra relation till varandra, alltså hon blev verkligen som en storasyster för oss. Särskilt till mig, alltså inte lika mycket till min syster eftersom hon redan hade en storasyster men jag hade ju inte det. Jag vet att jag var där jättemycket och jag såg upp till henne väldigt mycket. Även om hon var ett sånt där problembarn. Men alltså idag när vi träffas och sånt så hon presenterar mig som sin syster och jag presenterar henne som min syster, det har varit så.”

Men det även förekommer berättelser där relationerna inte fungerat lika bra. En anledning till hur relationen blir, som de själva beskriver, är längden på placeringen. I de fall respondenten beskriver sin relation som en syskonrelation har relationen visat sig vara långvarig, även efter att fosterbarnen flyttat. I de fall där respondenterna beskriver relationen som en kompisrelation så verkar kontakten ha blivit mer sporadisk efter att barnen flyttat.

Jennie 22 år, berättar om de olika relationerna hon har till hennes familjs fosterbarn:

”– De familjebarn vi haft hos oss, det är väl framförallt en tjej som jag har mycket kontakt med, eller en del kontakt med, för att hon ser upp till mig och tycker att det är häftigt och hon ser mig som sin storasyster och så. Och det är roligt att kunna ge henne det.”

” – Sen i och med att vi har korta placeringar på ett år och så, så känns det som att många av dem går ju vidare så det är ju inte som att man har kontakt som om de hade bott där sedan de föddes liksom. Vi är ju bara korta perioder i deras liv. Så det är i så fall det som gör att man inte har så mycket kontakt med just dem.”

Antalet fosterbarn har också haft betydelse för hur relationerna sett ut.

Emma 25 år, om relationen till de två första fosterbarnen:

” – Den bibehölls ändå som syskon. Och där tror jag att det spelade in att de två första som kom hade samma efternamn som vi andra. Och då var det lättare på något vis att ta dem till sig. Alltså både utåt sett och ändå i familjen. Sen så kom de tre andra med ett annat efternamn, det blev lite mer uppdelat. Alltså, av någon konstig anledning.”

Om relationen till de tre andra placerade barnen:

”– Vi hade egentligen ingen relation till varandra. Alltså det blev jättekomplicerat när de tre sista syskonen kom.”

Emma 25 år, berättar om skillnaden i relationen till fosterbarnen och styvsyskonen:

”– För mina styvsyskon då, de hade ju sin pappa som de också var hos varannan helg. Så där visste man ju då att de har en egen pappa. Men fosterbarnen hade ju liksom ingen. Så, ja, det är skillnad.”

” – För här satt man liksom som en trasa mittemellan ibland kan jag känna. Jag ville ju ha min pappa, och så ska jag dela honom med fosterbarnen som inte har någon. Alltså, det blir ju en liten konflikt där. Hade jag haft både mamma och pappa biologiska, så hade jag kunnat vända mig till mamma istället. Jag gick inte till min styvmamma på samma sätt som jag gick till min pappa. Då skulle ju han dela upp sig på alla liksom.”

Barnens relation till föräldrarna blev påverkad, på ett eller annat sätt, genom att familjen blev familjehem. Det som är framträdande i berättelserna är föräldrarnas minskade tid för de biologiska barnen.

Lisa 16 år, om relationen till sin mamma:

”– Vi har ju inte lika mycket tid som innan men annars tycker jag ändå att det är samma sak.”

Emma 25 år, om relationen till sin pappa:

”– Man kände det att, man förstår ju varför de la så mycket tid på barnen och inte på oss, men samtidigt så har man ju den där längtan. Jag vill också sitta i min pappas knä och läsa läxor. Jag vill också... det blir nästan lite svartsjuka.”

Trots att flera berättar om detta vill de ändå försvara sina föräldrar med att berätta om sin förståelse för situationen. Till föräldrarna ser relationerna olika ut i barnens berättelser. De barn som varit med om förändringar i familjen, där föräldrarna har skilt sig och bildat nya familjer, förekommer berättelser som visar på en saknad av kontakt med någon av föräldrarna idag.

Jennie 22 år, om sin relation till mamma:

”– Väldigt bra. Jag och mamma har en god relation och har fortfarande en bra relation, vi pratar mycket kring allt.”

I en familj i förändring kan det vara av stor vikt att tala mycket med barnen om det de upplever och att bekräfta barnens känslor i det som händer. Det är genom dialogen som vi skapar mening och förståelse i det som händer runt oss (Christianson, Engelberg & Holmberg, 1998).

Det empatiska förhållningssättet

Genom barnens berättelser om hur relationerna sett ut mellan deras föräldrar och fosterbarnen blir det tydligt att de alla har tillägnat sig ett empatiskt förhållningssätt genom att växa upp i en familj som har ett uppdrag som familjehem. De berättar om ett stort engagemang från sina

föräldrars sida och de visar genom sina berättelser att de var väl medvetna om att fostersyskonen inte haft det så lätt innan de kom till deras familj.

Anja 20 år, om sin mammas relation till det första fosterbarnet:

”– Jo, den var bra. Mamma hon brydde sig jättemycket. Det vet jag, hon bryr sig fortfarande om det är någonting. Och jag vet att hon var ju väldigt bråkig och stökig så hon hade ju, hon kom ju från en problemfamilj själv, det var ju därför som hon bodde hos oss. Så hon bråkade ju väldigt mycket och då var det ju pappa hon bråkade med. Men alltså, dem är ju jättebra vänner idag och det var dem väl då med. Men det var väl han som sa stopp och satte gränser liksom.”

Emma 25 år, berättar hur hon såg på sina föräldrars engagemang:

”– Ja jag tycker nog ändå att den var väldigt positiv och väldigt bra. De kämpade verkligen för de här barnen. På alla sätt och vis.”

Emma berättar vidare om hur föräldrarna kämpade för att behandla barnen lika men i ett avseende brast det:

” – Ja, materiellt sett var det ingen skillnad, vi fick lika mycket. Men just det här med tid, så mycket mer tid de la på de här barnen! Man själv kunde ha känt att kunde ni inte ägna lite åt mig också?”

Berättelser om Socialtjänstens förekomst i familjerna

Barnen berättar om sin kontakt med handläggarna från socialtjänsten som knapp. I något fall har de pratat med barnen i utredningsskedet men då satt alla i familjen samlade och det upplevdes som en svår situation att säga vad man tänkte.

Emma 25 år, svarar på samma fråga:

”– Inte enskilt, utan alla var samlade i köket och hon presenterade sig och sa att ja, jag är här för att kolla om ni är en bra familj för de här barnen, i princip. Och så frågade hon varje barn liksom att ja, Vad tycker du, ska det här bli kul och tror du att din mamma och pappa kan göra det här liksom? Är dem bra föräldrar? Och så satt man ju där vid köksbordet och vad svarar man då? Att man är positiv liksom. Men det är det enda, det är den enda kontakten som jag minns att vi har haft med socialsekreterare. Och det tycker jag är skitdåligt, ärligt talat!”

Men att socialtjänstens handläggare kommer på besök för att träffa det placerade barnet är de alla medvetna om. Alla barnen fick själva berätta vad de tycker att socialtjänstens handläggare bör göra i kontakten med de biologiska barnen. Där spelar kommunikationen en viktig roll. Att bli bekräftad i samspelet mellan socialtjänstens handläggare, det placerade barnet och föräldrarna upplevs som viktig för barnen.

Lisa 16 år, om vad socialtjänstens handläggare bör tänka på:

” – Jag tycker nog att de ska prata med alla barnen, för det är ändå inte bara föräldrarna som får nya barn, det är andra syskon som får nya syskon också. Utan att vara förberedda på det liksom, mamman och pappan vet ju, det är skillnad när det är ens riktiga syskon för de växer i magen och den ska komma ut och man vet. Men det är en annan sak när det är fostersyskon, man vet inte hur föräldrarna ser ut, man vet inte hur gammalt det är, inte vilken hudfärg eller någonting. Med riktiga syskon så vet man att den ser ut typ som jag.”

För utredningens skull kan även socialtjänstens handläggare prata med de biologiska barnen och genom dem skapa sig en uppfattning om hur föräldrarna uppfostrar sina barn och vilka slags förebilder de kan vara för det placerade barnet.

Anja 20 år, funderar kring utredningen av familjehem:

”– Nej men det är väl lite så att man kanske inte ska släppa iväg ett barn till en familj där de träffar ungar som är jätteoförskämda eller jätteuppfostrade, för det funkar ju inte heller. Då har ju inte dem haft någon vidare bra förebild, sådär. Men att det är viktigt att man träffar barnen med och ser hur dem trivs med det.”

Jennie 22 år, svarar på frågan om socialtjänstens handläggare talade med barnen:

” – Nej, det gjorde dem inte. Absolut inte. Det var ju mamma och pappa, de var ju på en massa intervjuer och massa frågor och dem var hemma hos oss och så men de frågade ju aldrig oss någonting, och det är ju jättekonstigt, för vi är ju ändå, om man säger att man ska ha familjehem och man ska ha barn som kommer hem liksom, så är det ju ändå det det handlar om, så kanske det handlar om hur vi är uppfostrade. Är vi gott uppfostrade och vi är exemplariska eller vad man säger, eller om vi är missbrukare och har alkoholproblem så kanske vi inte är något jättebra familjehem liksom. Men det var ju aldrig någon som frågade oss om någonting, det är jättekonstigt tycker jag, faktiskt.”

Emma 25 år, berättar om vad hon tycker att socialtjänstens handläggare bör göra:

”– Att ha samtal med de biologiska barnen, för sjutton! Man måste ha det, för det är så mycket som händer, som inte föräldrarna plockar upp men som vi barn kanske går och tänker på och behöver få förklarad eller så. Absolut, inte glömma de biologiska barnen. En del grejer kanske man inte vill ta upp med sina föräldrar. Man kan tycka att det ska väl jag ställa upp på men inombords så känner man att nej, jag vill inte! Man vill inte blanda in sina kompisar riktigt heller, eller jag ville inte det i alla fall. Jag tyckte att de har inte med min familj att göra och vad ska de hjälpa mig med? Så det blev ju att man slöt inom sig istället, vilket är synd.”

Emma får frågan vem hon vände sig till om hon behövde prata:

” – Jaa, jag vet inte vem jag skulle vänta mig till. Jag vände mig aldrig till någon. Utan det var ju någonting som man bar inombords.”

Det kan finnas vissa saker som barnen behöver prata med någon om men de vet inte vart de ska vända sig.

Fosterbarnets ursprungsfamilj

Fosterbarnen har oftast ett biologiskt nätverk vid sidan om familjehemmet och att umgänget dem emellan ska finnas är en del i uppdraget som familjehem. Barnen fick berätta om sina upplevelser av att träffa dessa föräldrar och på vilket sätt det påverkade dem.

De berättade om vissa fall där umgänget var obefintligt under hela barnets uppväxt. De berättade att fosterbarnens föräldrar hade missbruksproblem, var kriminella eller brast i omsorgen på annat sätt. De hade insikt i problematiken och någon trodde att deras föräldrar hade berättat halva sanningen om hur det låg till eftersom hon var så liten men nu i efterhand så har hon förstått hur svårt fosterbarnet har haft det.

Jennie 22 år, reflekterar över föräldraförmåga:

”– ... man såg ju liksom att det funkade inte och liksom att vilken tur jag har som har bra föräldrar. Under alla dessa år som man har haft familjebarn så har man ju verkligen insett att: Shit vilka bra föräldrar jag har liksom.”

En berättelse skiljer sig från de andra. Hon säger då att efter ett jobbigt umgängestillfälle hade hennes pappa fått nog och bett den biologiska pappan att ”fara och flyga”. Det är förmodligen inget ovanligt i sig men hennes egen kommentar till det hela ”Får man säga till någon att inte se sina barn?” måste vara något alldeles särskilt. Den reflektionen och tanken visar att hon som barn har en förmåga att se bortom gränsen, här och nu. Trots att hon upplevde att barnen hade en stor besvikelse efter varje umgängestillfälle kunde hon ändå förstå att föräldrar och barn har rätt till att träffa varandra.

Emma 25 år, berättar om en pappa och hur hon kände sig efter att fostersyskonen haft umgänge:

”– För pappan där i familjen, han hade förgripit sig på de här syskonen. Han var alkoholist och förmodligen knarkade han också, och var en riktig sån skummis. Så när han skulle komma på besök höll vi oss undan. Det var ingen man ville träffa om man säger så.”

”– Vi kunde ju inte förstå. Vi såg ju hur ledsna de blev efter varje gång. Hur tårarna sprutade och hur besvikna de var. Nu kom pappa och han var full igen. Och så ska man liksom försöka och... nej, det var jättejobbigt.”

Vidare berättar Emma att hennes föräldrar försökte bibehålla en bra relation mellan fosterbarnen och deras föräldrar men att det inte alltid fungerade fullt ut. Hon berättar:

” – Och jag vet att vid något tillfälle till och med så bad pappa barnens pappa att flyga och fara för att vi tolererar inte att du kommer hit alkoholpåverkad liksom. Och då blev man ju lite sådär att, jaha ojdå, får man liksom göra så? Får man säga till någon att inte se sina barn?”

Tankar kring det egna familjelivet

Att ha familj och fosterbarn själv i framtiden var något som de flesta kunde tänka sig. Några berättelser var dock utmärkande. Den ena handlade om att respondenten inte ville ha några egna barn, till förmån för alla de utsatta barn som finns runt om i världen. Hon ansåg att det var onödigt att skaffa egna.

Lisa 16 år, om sin syn på familj i framtiden:

”– Jag vill inte ha egna barn. Jag vill adoptera eller ha fosterbarn. Det är onödigt ju, när det finns sånna som behöver hjälp. Det är många kompisar som bara: - Hallå, det är väl klart att man ska ha egna barn men jag bara. Nej, det är inte så självklart!”

En annan berättelse handlade om att leva i kärnfamilj, eftersom respondenten själv är skilsmässobarn, men hon säger samtidigt att hon blivit avskräckt av att växa upp i familjehem. Hon anser den familjeformen är alltför komplicerad.

Emma 25 år, om hur hon ser på att bilda familj:

”– Jag vill leva kärnfamilj! Men det beror ju på att jag är skilsmässobarn. Men jag är väldigt så att jag ska vara gift och vi ska leva hela livet ihop och om vi skaffar barn ska vi ha max två barn. Jag vill inte ha det komplicerat, jag vill inte ha fosterbarn i min familj. För jag har blivit avskräckt. Jag har sett hur snett det kan bli, jag säger inte att det måste bli tokigt bara för att man har egna barn och fosterbarn blandat men i vårt fall blev det för mycket. Så jag är livrädd för allt sånt. Men å andra sidan har jag sett andra familjehem som både haft egna biologiska barn och ett antal fosterbarn, där det har funkade klockrent. Så det är nog beroende på vad det är för barn som kommer också. Vad dem har med sig i bagaget.”

Familjens påverkan av att leva som familjehem

Barnen fick berätta om det fanns något som de tyckte borde varit annorlunda under deras uppväxt. Här kom berättelser om att antalet barn och längden för placeringen hade betydelse.

Emma 25 år, berättar om vad hon skulle vilja haft annorlunda:

”– Ja, att de inte tog emot fem styckna. Det hade räckt med två. Det blev så komplicerade relationer när det blev fem, nej det funkade inte. Och låtit det vara så. ”

”– Men med facit i hand så tror jag även att pappa och x kan erkänna att det gick lite över styr när de fick de tre sista.”

Upplevelser av in och utflyttande, och för många fosterbarn vilket gör det svårt att skapa relationer, förekom i beskrivningarna.

Anja 20 år, reflekterar över vad som kunde varit annorlunda under hennes uppväxt:

”– Jag vet inte, men det jag tänker mest är ju liksom att det var ju mycket inflyttande utflyttande, alltså det var ju en del nya människor, i sånt fall hade det varit att det skulle vara en eller två stycken som hade stannat under en längre period. Men man kan ju inte bestämma hur mycket hjälp dem behöver.”

Men svårigheterna med att kunna påverka blir också tydliga genom berättelserna. Att inte kunna veta hur länge barnet ska stanna och att inte veta hur mycket hjälp som behövs. Det är här det visar sig vilka problem familjehemmet som system kan komma att ställas inför i mottagandet, formandet och sedan förlusten av en ny familjemedlem.

En avslutande fråga i intervjun var vad föräldrar som beslutat sig för att ta emot fosterbarn bör tänka på gentemot sina egna barn och här upplevs svaren som entydiga.

Lisa 16 år, om vad föräldrar bör tänka på:

”– Alltså inte glömma bort sina riktiga barn. För det är det värsta som kan hända. Då lär man ju hata de nya barnen som tog sina föräldrar ifrån en.”

Det är viktigt att se sina egna barn och ge dem den uppmärksamheten som de behöver. Om inte de biologiska barnen trivs med de nya barnen, kan det bli fel för alla. Det är föräldrarnas ansvar att förklara för sina barn vad det innebär att bli familjehem och att samtidigt lyssna på sina barn.

Emma 25 år, om vad hon anser vara viktigt att tänka på:

”– Att verkligen prata igenom det med de biologisk. Försöka förklara och vara tydliga. Det tror jag, alltså just den här tydligheten, att våga prata om allting.”

”– Öppenheten tror jag är jätteviktig. Att man vågar se sina egna barn också och tänka på dem.”

Avslutande diskussion

Jag har valt att dela upp diskussionen i olika delar utifrån mitt syfte och mina frågeställningar.

Delaktighet

Enligt Höjer och Nordenfors (2006) är det känslan av att vara delaktig som skapar bra förutsättningar för att kunna ta emot ett nytt barn i familjen. I den här studien har barnen berättat om delaktighet och de har ansett att det är viktigt för dem att få känna sig lyssnade till och uppmärksammade, både av sina föräldrar och av de besökande tjänstemännen från socialtjänsten.

Nordenfors (2006) talar om det kompetenta barnet som utövar omsorg och tar ansvar i ett sammanhang beroende av vuxna. Det kompetenta barnet har vuxit fram i berättelserna och har visat sig vara aktivt i uppdraget som familjehem, och tagit ett ansvar för sina nya syskon, vilket stämmer överens med vad tidigare forskning visat (Höjer & Nordenfors, 2006). Någon berättar att hon fortfarande är delaktig i uppdraget fast hon flyttat hemifrån och hon spenderar mycket tid med sin familj och de placerade barnen. Kristijánsson (2001) säger att familjemedlemmar fortfarande väljer att spendera tid med varandra på känslomässiga grunder vilket jag även sett exempel på här.

Relationer

Det har berättats om olika sorters relationer mellan de biologiska barnen och deras fostersyskon och att få en långvarig ”syskonrelation” har visat sig vara möjligt.

Om man ser familjen som en organisation, blir systemet flexibelt genom att det kommer in nya syskon och barnen får en ny roll att anpassa sig till (Piltz & Gustavsdóttir, 1993). Att behöva finna en ny plats i familjen har påverkat barnen och deras relationer till övriga familjemedlemmar på olika vis. Där barnen funnit en plats att känna sig bekväm och trygg i har även relationerna till fosterbarnen fungerat väl.

Det har berättats om bråk mellan de biologiska barnen som de själva förklarar med att det var så tät ålderskillnad dem emellan och att de bråkade om föräldrarnas uppmärksamhet. En fråga som väckts hos mig är om de bråkar mer med varandra för de vet att de har samma bakgrund till skillnad från fosterbarnen som de alla var väl medvetna om att de kom från en otrygg tillvaro? Och ser man då på fosterbarnen som något annat än syskon? Om man anser att det är bättre att strida om föräldrarnas uppmärksamhet med de biologiska syskonen, kan det betyda att man på ett eller annat sett fått insikt om att fosterbarnen har ett stort behov av föräldrarnas tid och att detta kan man som barn i familjen inte påverka. Detta stämmer in på bilden av en "förhandlingsfamilj" som Nordenfors (2006) beskriver med att de biologiska barnen måste anpassa sig efter att fosterbarnet kan ha särskilda behov och behöva tydligare regler, enligt fosterföräldrarna. Inget tyder på att det förekommer någon materiell skillnad åt mellan de biologiska barnen och fosterbarnen och berättelserna visar på att den enda avundsjukan som upplevs handlar om tid, att föräldrarna får lägga mycket tid på fosterbarnen vilket gör att de biologiska barnen får stå tillbaka.

Emmas berättelse, om hur relationerna sett ut i hennes familj, har varit mer komplicerade. Hon beskriver en avundsjuka över att fosterbarnen fick mycket av föräldrarnas tid och att det var svårt att hantera den här avundsjukan, just för att hon ansåg att fosterbarnen inte hade någon annan och hade ett stort behov av att få vara med föräldrarna. I det fallet blev relationerna problematiska både till fosterbarnen och till föräldrarna medan relationen till de biologiska syskonen var bra.

När den nya familjen bildades med Emma, hennes pappa, lillebror och hans nya fru med sina barn, så skapades ett nytt familjesystem som behövde finna balans för att bevaras (Bateson, 1998). Detta verkade fungera bra tills fosterbarnen kom, då systemet återigen behövde omstruktureras och finna en ny balans. Här bildade de redan boende barnen i familjen ett eget syskonsystem som fortsatte att fungera medan familjesystemet blev mer problematiskt. I det nya familjesystemet som bildades fanns det flera fosterbarn med olika bakgrundsupplevelser

och ett stort behov av trygga föräldrar. Familjesystemet blev återigen utsatt för stora påfrestningar när familjen tog emot ytterligare placeringar. Emma berättar att hon inte fick någon relation till de sista fosterbarnen och det kan ses som att systemet inte var öppet för mer förändring än vad som redan skett, eftersom det inte återfått sin balans (Bateson, 1998). Men i det systemiska tänkandet påverkas man alltid på något sett i förhållande till sin omgivning av det som händer runt en, och man ser helheten i en dynamisk aspekt (Lundahl & Öqvist, 2002). Emma har med andra ord påverkats av det som hände och genom att hon berättat om det kan hon fortfarande påverkas och få en ny förståelse.

Alla medlemmar i familjen blir påverkade av att de blir familjehem, på ett eller annat sätt. Höjer (2001) beskriver att barnen i familjehem kan få ett mer intensivt och känslomässigt liv eftersom deras hem står öppet för besökande tjänstemän och föräldrar. Någon beskriver hur jobbigt det kändes att behöva se fostersyskonens besvikelse när deras föräldrar varit på besök och det inte riktigt blev som de tänkt sig. Det berättas också om en rädsla hos barnen för fosterbarnens föräldrar, som gjorde att de helst höll sig undan vid besöken. De biologiska barnen i familjehemmen får många erfarenheter med sig om olika sorters föräldraskap och detta stämmer överens med vad Höjer och Nordenfors (2006) uppmärksammade i sin studie. Genom att man i familjen pratar om vad som händer, skapas en förståelse som gör att det blir lättare att hantera vardagen (Piltz & Gustavsdóttir, 1993). I och med den öppna dialogen i familjerna i denna studie, som varit en naturlig del av vardagen, verkade det som att barnen hade fått en möjlighet att skapa sig en förståelse för de placerade barnens biologiska ursprung. Det empatiska förhållningssättet är något som alla mina respondenter uttrycker i sina berättelser vilket även Höjer och Nordenfors (2006) fann i sin studie. Både gentemot sina föräldrars engagemang och gentemot barnen och deras biologiska ursprung.

Vissa barn har blivit mer påverkade än andra av uppdraget som familjehem. I och med att vi människor skapar oss själva och vår identitet i samspel med andra människor är kommunikationen en viktig del (Piltz & Gustavsdóttir, 1993). I de berättelser där kommunikationen har fungerat mellan föräldrar och barn har det sett ut som att barnen har blivit mindre påverkade av uppdraget som familjehem och det har istället stärkt dem som individer. Däremot tycks det vara större påverkan på de barn där kommunikationen inte alltid fungerat. Någon berättar att hon inte hade någon att vända sig till när hon ville prata och hon

saknade tillräcklig uppmärksamhet från sina föräldrar. Situationen påverkade henne på ett sätt som ledde till en dålig kontakt med både föräldrarna och fosterbarnen.

Vanlig eller ovanlig familj

Ett mönster som finns i berättelserna är hur barnen ser på sin familj. Det berättas om en öppenhet inom familjen och mot omvärlden. Bilden av hur respondenternas familjer har sett ut stämmer överens med hur tidigare forskare beskriver familjehemmet och dess ”öppna dörrar” för omvärlden (Höjer, 2001). Det berättas att familjerna inte såg lika ut som alla andras och barnen hade egna strategier för att berätta för omgivningen om vilka som bodde hos dem. I likhet med vad Höjer (2001) fann ser även dessa barn sina familjer som ovanliga just i den meningen att de är familjehem. De hade alla en förståelse för att de placerade barnen hade en bakgrund som gjorde att de nu hade ett behov av att få vara en del i deras familj. Detta ledde till att strategier utvecklades både utåt sett och inom dem själva för att hantera det som hände runt dem. Nordenfors (2006) fann att barnen finner egna strategier i såväl ord som handling för att bli delaktiga och barnen i denna studie hade funnit olika sätt att berätta för omgivningen om sin familjform. Det uppfattades å ena sidan som komplicerat och å andra sidan som naturligt. Komplicerat för att de var så många med olika kopplingar till varandra och naturligt för att det hade varit så under hela uppväxten. Någon ansåg att det var ”mammans jobb” och även det uppfattar jag som en strategi för att själv greppa situationen. Barnen berättar om deras föräldrars engagemang och visar i sina berättelser på en mognad, specifik för dem.

Socialtjänstens roll

Det framkom i berättelserna att barnen var oförstående inför socialtjänstens handläggare som sällan pratade eller lyssnade till dem. Barnen uttryckte att de ville bli sedda och uppmärksammade. Enligt Christianson, Engelberg & Holmberg (1998) finns det två grundläggande behov hos människan, att bli bekräftad och accepterad för den man är. De säger också att kommunikationen finns med i varje möte vare sig den är avsiktlig eller oavsiktlig, medveten eller omedveten, men den existerar och det finns alltid ett budskap i varje beteende. Ser man familjen som ett system där allt påverkas av varandra går det inte att

förbise barnen. Jag menar att i utredningsmetoderna av familjehemmen borde det finnas något utformat kring barnen i familjen och hur de ska bli bemötta. Barnen i den här studien funderade över varför inte socialtjänstens handläggare pratade med dem i syfte att få en bild av hur de var som individer. Ser man hela familjen som ett system och där ett nytt barn ska placeras, tror jag att samtal med barnen kan leda till att man från socialtjänsten lättare kan bedöma vilket barn som kan passa in i detta familjesystem. Allt för att få så bra förutsättningar som möjligt, för både det placerade barnet och för hela familjen som blir familjehem.

Den här uppsatsen och arbetet kring den har fått mig att se på familjen i en annan dimension. Att alla i familjen påverkas av det som händer när ett nytt barn kommer är tydligt och det är viktigt att man som förälder är öppen för den förändring det medför. De biologiska barnen bör få ett utrymme att känna sig delaktiga och det är viktigt för dem att få information om vad som ska hända. De relationer som skapas inom familjens system kan mycket väl bli livslånga, och relationerna kan betyda förändring i rätt riktning, för de placerade barnen. Relationerna påverkar också de biologiska barnen och de val de gör i sin framtid.

Referenslitteratur

Andersson, Gunvor (1995). *Barn i samhällsvård*. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Gunvor (1996) I Vinnerljung, Bo (1996). *Svensk forskning om fosterbarnsvård: en översikt*. 1. uppl. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS)

Andersson, Gunvor (2001) *Barns vardagsliv i familjehem*. I Lundström, Tommy & Bäck-Wiklund, Margareta (red.) (2001). *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur

Bateson, Gregory (1998). *Mönstret som förbinder: eko-cybernetiska texter*. Stockholm: Mareld

Bauman, Zygmunt (1999). *Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen*. Göteborg: Daidalos

Björnberg, Ulla & Bäck-Wiklund, Margareta (1990). *Vardagslivets organisering i familj och närsamhälle*. 2. uppl. Göteborg: Daidalos

Boulding, Kenneth Ewart (1985). *The world as a total system*. Beverly Hills: Sage Publications

Bäck-Wiklund, Margareta & Bergsten, Birgitta (1997). *Det moderna föräldraskapet: en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Natur och kultur

Christianson, Sven-Åke, Engelberg, Elisabeth & Holmberg, Ulf (1998). *Avancerad förhållnings- och intervjuetodik*. Stockholm: Natur och kultur

Enell, Sofia, Hultman, Malin & Jergeby, Ulla (2009) *Bedömningsmetoder vid rekrytering av familjehem - En systemisk kunskapsöversikt*

www.socialstyrelsen.se januari 2009, Artikelnr: 2008-126-117

Grønmo, Sigmund (2006). *Metoder i samhällsvetenskap*. 1. uppl. Malmö: Liber

Höjer, Ingrid (2001). *Fosterfamiljens inre liv*. Diss. Göteborg : Univ., 2001

Höjer, Ingrid & Nordenfors, Monica (2006). *Att leva med fostersyskon*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur

Kristjánsson, Baldur (2001). *Barndomen och den sociala moderniseringen: om att växa upp i Norden på tröskeln till ett nytt millenium*. Diss. Stockholm : Lärarhögsk., 2001

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lundahl, Christian & Öquist, Oscar (2002). *Idén om en helhet: utvärdering på systemteoretisk grund*. Lund: Studentlitteratur

Lundström, Tommy & Bäck-Wiklund, Margareta (red.) (2001). *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur

Moqvist, Ingeborg (1997). *Den kompletterade familjen: föräldraskap, fostran och förändring i en svensk småstad*. Umeå: Univ.

Nordenfors, Monica (2006). *Ett reflexivt syskonskap: en studie om att växa upp tillsammans med fostersyskon*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2006

Norström, Carl & Thunved, Anders (2007). *Nya sociallagarna: med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2007*. 20., [rev] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Nylén, Ulrica (2005). *Att presentera kvalitativa data: framställningsstrategier för empiriredovisning*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Piltz, Karl Gustaf & Kristín Gústavsdóttir (1993). *Den osynliga familjen: samarbetspartner eller syndabock. Studiehandedning*. Göteborg: Ask och Embla

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Vinterhed, Kerstin (1985). *De andra föräldrarna: om fosterföräldrars förhållningssätt till fosterbarn*. Älvsjö: Skeab

Bilaga 1

Informationsbrev

Mitt namn är Sandra Krusell och jag läser min 6:e termin på Socionomprogrammet, Kristianstad Högskola. Jag ska skriva en uppsats om biologiska barn till föräldrar som genom uppdrag av socialtjänsten tar emot familjehems-placerade barn för vård och omsorg, i sitt hem. Genom detta uppdrag blir de biologiska barnen delaktiga och familjelivet påverkas automatiskt från att ha varit en ”privat” familj till att bli en delvis offentlig familj för det placerade barnets nätverk och för socialtjänstens handläggare. Jag är intresserad av hur relationerna i familjen ser ut/har sett ut under uppväxten för de biologiska barnen och vill genom intervjuer få höra deras berättelser.

Jag har valt att intervjua både barn som bor hemma tillsammans med fostersyskon och personer som nu äldre och har flyttat hemifrån.

Intervjuerna kommer ta ca 1 timme och spelas in på band för att sedan skrivas ner. I det skrivna materialet kommer jag att använda påhittade namn så att de medverkande konfidentiella, vilket betyder att ingen förutom jag ska veta vilka som är med i studien. Materialet kommer sedan förvaras på ett usb-minne, och ingen annan än jag kommer ha tillgång till det.

Jag kommer att analysera textmaterialet och du som medverkar har möjlighet att få läsa hela uppsatsen innan den trycks. Vill du läsa den så måste det ske senast den 27 maj. Intervjuerna kommer göras under veckorna 16-19.

Om du vill medverka i uppsatsen och bli intervjuad av mig behöver jag din underskrift.

Datum/ort

Namn

Förälders godkännande om du är under 18 år

Tack för din medverkan!

Sandra Krusell, Tel 0735-325913, Mail: sandra_mej@hotmail.com

Bilaga 2

Frågor till ”vuxna barn”

Ålder:

Familjen

Innan ni blev familjehem, vilka medlemmar bestod din familj av?

Hur såg er vardag ut? Vad gjorde ni vid fest/kalas ex. Midsommar?

Hur var relationen mellan dig och dina syskon?

Hur var relationen mellan dig och dina föräldrar?

Hur var relationen mellan dina föräldrar?

Hur minns du den här tiden? Din barndom?

Placeringen

Hur gammal var du första gången din familj tog emot ett barn i hemmet?

Berättade dina föräldrar för dig innan om vad det innebar att vara familjehem?

Hade du egna åsikter och önsknings om detta och upplevde du i så fall att dina föräldrar lyssnade på dig? Lyssnade socialtjänsten på dig?

Vad hade du för tankar om hur det skulle bli med ett nytt barn i familjen?

Kände du dig delaktig i ”uppdraget” som familjehem?

Barnet/Barnen

Vilken ålder och vilket kön hade barnet som kom första gången?

Hur länge varade placeringen?

Förekom det flera placeringar i er familj?

Vad fick ni för relation till varandra? Syskonrelation?

Hur blev relationen mellan barnet och dina föräldrar?

Hur förändrades relationen mellan dig och dina föräldrar?

Om du hade biologiska syskon, hur såg deras relation ut till fosterbarnet, enligt dig?

Hur blev er vardag som familjehem? Fest och kalas?

Det placerade barnets situation och anhöriga

Hur blev din relation till barnets biologiska familj?

Hur såg umgänget ut, fick ni vara delaktiga i det på något sätt?

Fanns det något som var annorlunda med dem som du tänkte på?

Hur resonerade dina föräldrar kring relationen med de biologiska föräldrarna och resten av barnets anhöriga?

Familjen som familjehem

Såg du er familj som en vanlig familj eller en annorlunda familj?

Pratade ni mycket i familjen om era relationer till varandra? (Syskon, biologiska eller inte?)

Fick du hjälp att hantera dina egna tankar?

Upplevde du någon konkurrens mellan er syskon om era föräldrar?

Vad var mest positivt med er familj?

Dina erfarenheter idag

Hur gammal var du när du flyttade hemifrån?

Hur ser kontakten ut mellan dig och dina föräldrar idag?

Hur ser kontakten idag ut med dina fostersyskon respektive biologiska syskon?

Finns det något du skulle vilja haft annorlunda under din uppväxt?

Skulle du själv kunna tänka dig att bli familjehem?

Vad har du själv för syn på familjeliv och hur vill du ha det?

Vad bör föräldrar tänka på, när de tar emot fosterbarn, med tanke på deras biologiska barn?

Bilaga 3

Frågor till barn

Ålder:

Familjen

Vilka bodde i er familj innan ni blev familjehem? (Föräldrar och syskon)

Vad brukade ni hitta på när ni var lediga? Vad gjorde ni när ni hade kalas?

Placeringen

Berättade mamma och pappa för dig innan om vad som skulle hända?

Vad tyckte du om att det skulle komma ett nytt barn?

Fick du vara med och bestämma något?

När socialen kom på besök, pratade dem med dig då också?

Tänkte du på om det skulle komma en tjej eller kille och på hur gammal hon/han skulle vara?

Barnet/Barnen

Hur länge har fostersyskonet bott hos er?

Hur gammal var du då och hur gammal var barnet som kom?

Hur var det första gången ni träffades?

Blev ni kompisar snabbt?

Har du träffat hennes/hans släktingar? Vad gjorde ni då?

Familjen som familjehem

Tycker du att din familj är en vanlig familj? Varför/varför inte?

Vad är roligast med att ha ett fostersyskon?

Finns det något som inte är roligt?

Vad brukar ni syskon leka tillsammans?

Vad har blivit annorlunda sen han/hon flyttade in hos er?

Om du tänker på något, vem pratar du med då? Någon annan än mamma och pappa?

Vad brukar hända när dem från socialen kommer hit? Pratar dem med er då också?

Om du skulle berätta för någon om vad ett familjehem är, hur skulle du då säga?